

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
ВИЩОЇ ШКОЛИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІЗМУ І ОСВІТИ
10-річчю АІНН України присвячується

Збірник матеріалів
науково-методичної конференції
м. Вінниця, 21-22 травня 2002 року
Том 1

Видавництво ВДТУ
“УНІВЕРСУМ -Вінниця”
2002

УДК 378

П 78

Друкуються за рішенням Ученої ради Вінницького державного технічного університету Міністерства освіти і науки України

Редакційна колегія: акад. АПНУ Б.І.Мокін, проф. Т.Б.Буяльська, проф. В.С. Ратніков, проф. Ю.А. Бурсніков, проф. О.В. Мороз, проф. Г.С. Рагушняк, проф. О.І. Хома, доц. О.В. Колос, доц. Л.А. Мацко, доц. Л.П. Громова, доц. І.О. Головащенко, доц. М.П. Стрельбицький, доц. О.В. Зінько

Відповідальний за випуск доц. Г.П. Котлярова

Тексти доповідей друкуються в авторській редакції

Підготували до друку: Г.П. Котлярова, В. О. Дружиніна, С. А. Малішевська, О.Д. Скалоцька, З.В. Поліщук, Ю.І. Франко

П 78 Проблеми гуманізму і освіти. Збірник матеріалів науково-методичної конференції, м. Вінниця, 21 - 22 травня 2002 р. В 2-х томах. Том 1. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 2002. – 288 с.
ISBN 966-641-045-1 (том 1)

Матеріали науково-методичної конференції “Проблеми гуманізму і освіти” присвячені актуальним питанням методології сучасної вищої освіти та проблемам, які пов’язані з її подальшою гуманізацією та гуманітаризацією.

Матеріали конференції (т. 1) включають питання з таких напрямків: гуманізм як методологія освіти; людина в технічному і гуманітарному вимірах; гендерні виміри освіти; мистецтво і освіта.

УДК 378

ISBN 966-641-044-3 (збірник матеріалів)

ISBN 966-641-045-1 (том 1)

© Укладання. Вінницький державний технічний університет, 2002.

ОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДУХОВНОСТІ У ВИМІРІ МЕТОДОЛОГІЇ ОСВІТИ

*М. Д. Прищак,
Вінницький державний технічний університет*

Гуманітарні проблеми, з якими зіткнулось людство на рубежі тисячоліть, виносять на перший план нищесанський проєкт „переоцінки цінностей”, в основі якого лежить аналіз, переоцінка, відкриття нових Смислів людського буття. В контексті тих глобальних проблем, які потрібно вирішувати людству, зростає усвідомлення, що таким Смыслом є Духовність. Вона й повинна стати онтологічною основою „переоцінки цінностей”, основою самовизначення, розвитку та самоактуалізації особистості. А виходячи з того, яку роль відіграє у процесі самовизначення, розвитку та самоактуалізації особистості їх „педагогічна складова”, потрібно відмітити те, що Духовність також повинна бути онтологічною, методологічною основою освіти.

Але сам факт давного усвідомлення ставить перед нами ряд інших питань, на які потрібно дати відповідь. В першу чергу це питання категоріальної, сутнісної та змістовної невизначеності Духовності. Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури показує складність, протиріччівність процесу пошуку відповідей на дані питання. Однією з причин невизначеності поняття, сутності, змісту Духовності є спроба знайти для Духовності (або підвести під Духовність) ту чи іншу онтологічну основу, спроба визначити Духовність через „щось інше”. Причому різноманітність даних „основ”, які пропонуються для розуміння, визначення Духовності ще більше ускладнює вирішення проблеми. Духовність визначається через протиставлення в системах „матеріальне-духовне”, „трансцендентне-технологічне (інструментальне)”, „релігійне світське”. С спроби „зведення” Духовності до „божественного”, до культури, моралі, свідомості, діяльності, до суми тих чи інших якостей особистості, тощо і надання їм онтологічного статусу визначення і сутності Духовності. Ситуація яка склалася, крім проблеми невизначеності поняття і сутності Духовності, витісняє саму проблему Духовності на периферію людського буття. Все це ставить під сумнів адекватність, ефективність процесу „переоцінки цінностей”, приводить до методологічної невизначеності, абсолютизації відносності методології освіти.

Одним з можливих шляхів вирішення даних проблем може бути „онтологічний підхід” до визначення сутності Духовності.

Проблему Духовності ми не можемо досягнути, зрозуміти, якщо не визначимося з питанням відношення Духовності до світу, до буття. Так, на думку С. В. Пролеєва питання про природу, сутність Духовності „найтіснішим чином пов'язане з іншою важливою філософською проблемою-проблемою буття” [1.18]. І якщо смисл ідеального повністю визначається протиставленням його матеріальному, відмічає далі автор, то „дух (духовність) є не тільки протилежне буттю, але одночасно позитивна характеристика особливого - людського способу буття” [1.18], як духовного буття. Дане духовне буття, не є „областю, а способом „буття” [2.400]. Такої ж точки зору дотримується В. Ф. Барановський, який підкреслює що „духовність особистості сама по собі не існує поза буттям” [3.162]. Духовність не просто тісно пов'язана з буттям, вона є його Смыслом, який буття „реалізує” через ідею людства. Духовність це розгорнання людського буття як форми буття взагалі, це відкриття для себе і через себе Смыслу буття, це форма відкриття світу особистості і форма буття особистості, в якій „найбільш повно розкривається зміст світового цілого” [4.18]. Людське буття одночасно являється і формою саморозкриття буття як такого, коли Духовність „лише вінчус його зміст через призму людського способу буття в світі” [3.43]. Через духовність буття дається, відкривається людині, як людське буття, через нього особистість переживає „присутність” до буття, а з іншої сторони „іншість” людського буття.

Людина завжди відчуває певну незавершеність свого буття, а звідси постійне бажання „знайти” те, чого „не достає” зовні, в Богові, культурі. І саме Духовність надає людині відчуття повноти, тому вона „не завжди повнота буття, протилежна вслякій абсолютизації любові його підсистеми” [4.435]. Духовності, як повноті буття, значне місце приділяється у роботах С. Л. Франка. На його думку „безпосереднє самобуття” усвідомлює себе суб'єктивністю, як чимось „незавершеним, безосновним, хитким” [2.393]. І тому повноцінну реальність безпосереднє самобуття „набуває лише тому, що воно пускає коріння в ґрунт іншого буття, ніж воно саме - в ґрунт духовного буття” [2.394]. Як бачимо С. Л. Франк надає Духовності значення онтологічної основи людського буття. Онтологічний принцип розуміння і визначення Духовності позбавляє нас недоліків „сумативного підходу” і надає їй статус „цілісного процесу життєдіяльності” [5.10], надає буттю людини „зв'язаність і цілісність” [1.3], а феномен людського буття „неможливо зрозуміти поза його цілісністю” [5.11].

На основі вищепроведеного аналізу онтологічних аспектів Духовності ми можемо визначити Духовність як автономну, самодостатню, цілісну сутність, як визначальний, базовий принцип

інших чинників людського буття, як Смісл буття.

Крім онтологічності Духовність визначається ще такими базовими чинниками як аксіологічність, телеологічність і синтетичність. Аксіологічність Духовності визначається тим, що сутнісними смислами людського буття, як буття Духовності є Істина, Добро, Краса; телеологічність – тим, що вона є „метою” розгортання, актуалізації буття, як людського буття; синтетичність – тим, що вона є „результатом” діалогу, синтезом смислів – Істина, Добро, Краса. З іншої сторони Духовність є синтезом трансцендентних та технологічних (інструментальних) її чинників.

Аналіз проблеми Духовності в її онтологічному та інших аспектах дає можливість визначити поняття „Духовність”. Духовність – Смісл (сутність) буття, який розгортається, актуалізується як людське буття через самовизначення, розвиток та самоактуалізацію особистості. На психологічному рівні Духовність об’єктивується як переживання „стану Духовності” або духовність.

В контексті аналізу проблеми онтологічних аспектів Духовності важливим може бути висновок, що Духовність, як Смісл буття, як онтологічна, а також аксіологічна, телеологічна основа самовизначення, розвитку та самоактуалізації особистості є методологічною основою освіти, як внутрішня логіка самовизначення, розвитку та самоактуалізації особистості.

ВИСНОВКИ

Ключовою проблемою сучасної освіти українського суспільства є „переоцінка цінностей”, пошук філософсько-світоглядних, методологічних орієнтирів освіти. Від того як дана проблема буде вирішена, залежить відповідь на питання мети, змісту та методів навчання та виховання. Визначення Духовності як онтологічної, аксіологічної, телеологічної основи людського життя, основи самовизначення, розвитку та самоактуалізації особистості веде до висновку, що Духовність також повинна бути методологічною основою освіти. Адже самовизначення, розвиток та самоактуалізація людини, як людини Духовної є визначальною метою сучасної освіти.

1. Пролєсєв С. В. Духовність и бытие человека. - К.: Наукова думка, 1992. - 108 с.
2. Франк С. Л. Сочинения. - М.: „Правда”, 1990. - 607 с.
3. Барановський В. Ф. Духовність личности, социальный механизм развития. - К.: Наукова думка, 1995. - 167 с.
4. Бердяев Н. Самопознание. М.: Книга, 1991. - 435 с.
5. Караульєв П. В. Духовність як чинник самовизначення людини. Автореферат ... канд. філ. наук. Київ, 2000. - 18 с.